

IZAY HITAKO AMIN' NY TONON-KIRA HOVA.

1— Ny taloha,

Asa izay mahatonga ny sasan' amintsika ho toa menatra noho ny hainteny nolovantsika tamin' ny uao. Tsy dia fantatro koa izay tena antony ilazan' izy ireny azy ho « mpandranitra nofo, na kalon' ny manina etc. » fotsiny. Raha tena mandinika anefa aho dia izao no inoako ho mahatonga izany : hadinon' ny olona ny haina an' eritreritra izay fotoana amam-pomba nanaovana an' ireny tononkira ireny, ka tonga hoatra ny takona aminy ny tena heviny.

Ny fotoana amam-pomba iainan' ny taranaka iray anefa dia manome endrika mia'aka izay zavatra ataony, sady mametraka ny heriny rehetra eo. Eo amin' ny asa-sain' ny olombelona no toy ny voamarika ny samataranandro isehoany ; ary toy ny fitaratra maharitra itrangan' ny toetrary amin' izany izay vitany. Tonga aoriana loatra isika raha tsy mamonjy iny fotoana iny; dia ho lany manjany koa ilay fitaratra, ka tsy habita na inona na eo intsony isika, afa-tsy eudrika manjavozavo !

Tsy misy tantaram-pirenenena tsy manamarina izany.

Fotoana inona ary no nanaovan' ny ntaolo ny hainteny tavela amintei ka f— Tao ampovoan' ilay ataoon' ny kristiana in l'indra hoe *tany mai-zina*. Maizina, satria mifanohitra amin' ny marina fantany ; maizina

* 1 Kor. 6. 12

Tsy malagasy, satria tsy ho roadinika eto avokoa ny an'ny foko samy hafa eto amin' ny Nasy—dia toy ireo atao hoe : *soroz any amin'* ny Tsimihety sv ny Antakarana, izay misy hevitra lalina sv manan-tarehy nrahavelona eritreritra noho ny hatsarany tafahosatra lavitra noho ny antsika.

Tsy *imerina na merina* koa. Nisy saknizato iray Jean Paulhan, rano-pieza izany teny izany tamin' ny bokiny iray. Misy olona maro hafa koa mampirisika ny hilazana ny ety am-povcan-tany hoe *Merina*. Anaran tiny sy fizaran-tany anefa no inoako ho tokenay handraina io teny io. Tsy izany ihany koa fa efa fanao hatramin' ny ela ny miteny hoe *Hova* hoentia manondro antsika sy ny momba antsika. —Ny *mpanoratra*.—(Ny *mpiadidy* sy *Mfano-lo-tsaina* dia ta-hampiasa ny hoe *Imerina*, toy, ny hoe *Betsileo*, araka ny efa voalaza).

satria milomivo eo amiu' ny ony laziny ho maharendrika.

Ary ny fomba ?—Baranahiny, hoy izy ; vantana loatra. Maizina sadv
baranahiny. Aizin' ny fo tsy nisy nitsilo afa-tsy ilay afo miotrika ao ana-
tin ny olombelona rehetra, dia ny fitiavana. Baranahiny ny fanahy tsy
nana mpanohana na fetra afa-tsy izay heveriny ho fahendrena.

Andeba hodinihina izany ; andeba hasiana ohatra :

Ketsa ny fitiavana : raha afindra maniry.

Hainteny io—izany hoe tononkira saingy zary ohabolana, satria henti-
tra dia hentitra. Mavesatra koa ny hevitra ao aminy, nefo mora tononina.
Izany endrin sy malaky miova izany dia nahatonga azy ho va-
ntana eo am-bava hatramin' izao. Noho izany antony izany ihany koa
dia tonga voavilin' ny sasany n. heviny, ka nanjary ambany : filazana
sy fanamarina ny fahatofohana ; ala-ts' nin' ny tola ; vazon' ny nofo tia
findrafindra.

Voala-baraka n ntaolo satria hoatra ny nampirisika ny taranany ha-
narampo amin' ny fijangajangana ! Sady toa avy manampy trotraka eto
indrav koa ilay fehin-teny hoe : "Ny fanambadiana tsy nafehy fa nahandrotra."

Diso dia diso anefa izany fitsarana vita mialoha sy tsy amin pandini-
hana izany, ary ny fahaverezantsika taranaka ankehitriny tadihy ny
"tena fiainana malagasy" no tondroiko ho hany nahatonga izany. Na.
hoana ?—Satria raha tsy revou' ny fiainana vaovao isika, ka mba mety
na dia hanopy maso foisiny izay fanaon' ny razantsika ihany aza (sady
mbola atao mandrak izao), dia hiaiky fa hevi-dalina sy fahendrena tante-
raka no mameleona iny tononkira lazantsika ho tsy madio iny.

Fa taiza ary moa no mbola nisy vary naketsa mihoaatra noho ny indray
mandeha ? Izay no nanoatra izvny ?—Tsy maintsy tsy misy no valiny ho
re ; nefo, misy fisalsalana lehibe ihany tsy.maintsy mbola hameno antis-
ka amin' iny hainteny iny : dia ilay *fanetsana* toa mbola avela hatao
indrav mandeha ihany, izay mifanohitra amin' ny lalàn' ny fivavahana,
ka melobina sady anamelohana ny ntaolo.

Hevi-dalina sy fabendrena anefa no voafono ao, raha tadiavina tsara.
Angamba tenin' olona maty vady nentiny hamaliana ny tsiny natao tam-
ny teo amin'ny fanambadiany fanandroany iny.

Ity koa misy hevitra iray, izay mety ho marina toy ny eo ambony ihany
koa na dia hafa noho izy azi : zatovo no nanao azy. Nety ho voafitak'
olona tany ho any izy tamin'ny fitiavany voalohany ka nanova. Teny
nentin-nionona ilay hainteny raha izany ; teny feno avon', nefo vontu
fahatsiarovana koe.

Hevitra sy toetra meloka re izany ?—Hanady lalina loatra isika raha
izany. Izao ihany : misy amiu' ny fitiavana voalohany no tsy tanteraka.
Tsarovy koa fa ny fitadidiavana an' izany, miaraka amin' ny fahatsiarova-
na ny hani-baony sy ny tarehiny sarobra badinoina noho izy santatra, no
mbola ahazoantsika mihaino hatramin' izao ireo tononkira tsy mpanam-
paharoa nosoratan' i Pétrarque ho an'i Laure sy i Le Dante ho an'

(1) Tsarova fa nisy toml an-tany tetra aloha momba ny fanambadiana, dia ny fifampizahan-
toetra. Baha tsy mifanarako ny mpifamofo, izay niray toerana, dia mahazo mifindro.
Tsy naf, hy fa nahandrotra, koah ! Nanavana andrana foisiny izay ho tokantrano. ary tsy
nahafapo ny fisanarahany, ka nazanona. Diniho amin'ny maha-toetra sy fomba taloha azy
izany, dia hohitanao fa tsy misy tsy...—Ny mpanoratra.

IZAY HITA AO AMIN' NY TONONKIRA HOVA.

33

i Béatrix ary i Ronsard ho an' i Marie.

Heveriko fa rehareha' ilay mpanao tononkira hova tsy fantatra iny hainteny iny, satria iny no iarabady mamindra amin' ireo rahalehiny malaza hafa firazanana aminy. Ary ny rany mbola ato amintsika dia heveriko ho mampiombona antsika izany rehareha izany aminy.

Mbola maro tsy tambo ~~tononkira~~ ny tononkiran' ny ntaolo fantatsika, na dia tsy maintsy ho be noho izany aza no tsy tody hatramintsika.

Raha tahaka ahy, ny mety indrindra mba bandinohana sy hahazonna izay hevitry ny lova sarotra atao tetiarana toy itony dia : ny mandao an' eritreritra ny fotoana amam-pomban' izao andro vaovao izao no izy. Raha tsy izany dia ho vo ito aiz'na mandrakizay izy ireny; ary izay familo enti-manazava azy dia handoro raha tsy hameno molaly azy, fotsiny.

Misarahy ary bianso mitady ny rariny amiko, ry mpamaky malala. Lazao ahy raha diso ny lâlako, hanarahako ny marina mety ho amino, Raha tsy izany kosa, aza tornham-potaka ireo karan-loha efa momoky ny taona ao anatin' ny fasany tsy fantatra... .

2 - Ny ANKEHITRINY.

Feno hakiviana io fizarana voalohany io, na inona na inona herim po nenti-nanoratra azy.* Ny faharoa sady farany ity koa dia tsy ho latsika izany.

Azo lazaina ho tena reharehantsika Hova ny tononkiran' ny ntaolo noho izy misy hevi dalina sy fahendrena tauteraka; noho izy tsotra sy malefaka hatramin' ny obatirohatra entiny mihaiingo sy ny firindran' ny feo entiny mihira; noho izy tena hova indrindra indrindra, fa tsy nindra toetra rehetra tsy maintsy ananan' izay atao hoe: VETOUEISO, na POEZY.

Manova ny tena tarehy anefa ny fahazarana. Eny, mahatonga ny tena tsy bahalala ny tena intsony kosa aza! Zatra mamaky literatiora vahiny loatra ny maro amintsika ankehitriny, ka mitsara sy manao araka izany. Izay fahatsarana (na neverina ho izany) hita etsy, ka tsy hita eron, dia lazaina ho tsiny na fahabangana.

Tsy misy dinibina intsony ny ahy sy azy.

Ny vitan' ny taloha tamim-pahatsorana, nateraky ny fihetseham-pi sy ny fiezaham-panahy tsy nisy zava-nokendrena afa-tsy izay hahamarina sy hahatsara filaza ny tiana holazaina - niova endrika izany, fa namorona lalana hoe raikitra, izay nalaina tâhaka tamin' ny tany ivelany.

Tsy ny tononkira ihany no voagejan' izany lalana ety izany, fa ny heritra kosa : poritra ny hevitra. Natao voulolo-jaza ka masaka tsy nahy, hanay ka tonga maharikivy eo amin' ny saina mandinika.

Angamba, eny, henjana mibitsy ny teniko; nefo, raha fantatry ny olona

* Aza izay maharikivy ny mpanoratra! Ny tsy fitovian-kevitra amin' ny olona lazaina ho tsy misara-mafana fo aminy manandratra ny *hainteny* ve? — Maninona akory izany no hizao mahaketraka, fa samy manana ny sainy! Izaoo no zava dray loha azo ambara ny amin ny *hainteny*: raha ny atkakopbeny no raisina dia tsy mba nokendrena hisheoan ny halali-antsaina na natao ho fitsipi-pitonondrantea, toy ny *ohabolana*, izy, fa : angolangan-teny, titafallan' ny manina, ny misampila, ny mpivady, no ankabetsahaavy; ary somary kilalao no tarehiny. Ka ny zavatra toy izany dia samy manana izay fomba itiavary azy ny olona. Marina tamin' ny andro nanaorana ny amin' ny lâlana ny hamantaranana tsara ny toe-javatra ireny, misy mbola azo amplasaina sy mbola ho fampiasa hatrany hatrany, fa ao kosa ny efa lâlany andro ka tehirinzina ho fitadidiana ny fuhiny no mahasea azy. — Ny T.F.F.

fa ho shy indrindra no anoratako izany, dia tsy hiady varotra ny famelana ahy izy ! Iza no kinto fanoratra hoatra ahy sy ny namako vitsivitsy ?— Fantatray anofa ankehitriny ny fahadisoana sy fahalemenay, ka ibabohany ary tsindrontsinoninay....

Tamin' ny fotoana inona no nahaterahan' ny tononkira hova vaovao ? Inona no tarehy azony hatramin' izany ?

Araka ny hevitro dia niandoha tamin' ny *Abidin' ny toaka* nataon-dRajaonary ny fiovan' ny tononkira teto. Toy ny zava-baovao rehetra io tononkira io, ka sady misy fahatsarana feno no manan-tsiny tsy azo lavina.

Izy no isan' ny nizantatra namela sy nanadino ny *lovantsorin'* ny hainenin' ny ntalo voalohany ; ary tsy mbola levona ny hagagako nandre olona maro nilaza marina ny *Abidin' ny toaka* bo mitahiry ny tarehin' ny tononkira fabagola. Asa izay mahatonga izany hevitra sahy dia sahy izany....fa na dia nataoko dia nataoko aza ny hiombona azy, dia mbola tsy afaka ihany aho hatramin' izao !

Nisy koa namanbara fa *parallelisme oriental* no amin' io tononkira io. Asa... nitady fanamarinana an' izany tamin' ny fampitahana hatraiza hatraiza aho, nefas izao no hitako : Tsy misy maha-tononkira tatsimanana io asan-dRajaonary io, afa-tsy ny fiteny nanoratany azy. Ny hevitra kosa, ny firindra, ny zavatra lazaina : vakio ny bokin' ny fahanteran' i Victor Hugo, dia hobitanao fa ao avokoa izany.

Vaavadika ny rasa ao : taloha, ny tononkira dia enti-mampihaingo ny kabary ; izao kosa, ny kabary no tonga haingon' ny tononkira ! Fanoa mba hitanana ny herin' ny mandrakizay ao anatin' ny fotoana fohy izy, nefas, tonga fanaparasahana an' izany....Fandrosoana ve izany ! Angamba ; nefas ho eo amin' ny faharavan' ny tena izy.

Vaovao . . .

Hevitro kinto - tsy ahy tanteraka, tsy azy manontolo. Saina, toesaina vaovao. Tonga amin' ny fotoanany indrindra izany, mba hanamarika ny fiafianana ankehitriny, ny fiafianana vaovao : hazo nafindra ny saina hova, ka maka soratra amin' ny tany vao ijoroany.

Ny fisendaotrany dia aloky ny tsi-fahatombenany, taratry ny vao ileranay faka. Atsy ho atsy kokoa angamba, rehefa maorina sy tafapetraka tsara ny toe-tsaintsika fa tsy tai-drembona intsony, dia izay vao tena hitony tononkira hova vaovao : antsika irery, azontsika tamin' ny fanakambana sy fandajana izay hitantsika. (Vakio ny bokin' i Gustave Lebon, momba ny fandrosoan' ny toe-tsaim-pirenena).

Ny mampisalasala dia izao : raha hisy ho voatahiry ao ny lovantsorina fahagoila, ka mbola hisy tena hevitra hova ao. Adidintsika zaza ankehitriny ny tsy hanary sy ny handinika an' ireny fatratra -dia araka ny anatra nomen' i Robert Edouard Hart, mpanao tononkira frantsay, an' amin' ny sasintenin' ny boky iray hivoaka ato ho ato :

"...J'ai peur que la source même ne tende à s'épuiser... Je conseillerai aux vivants d'interroger les morts et d'écouter attentivement leurs voix. Que la jeune poésie hova rompe net avec les influences occidentales. Qu'il se creuse — jusqu'à l'argile des tombeaux ancestraux — elle retrouve, non par imitation, mais par résurrection, l'accent d'identité nationale, la chanson intime qui continue de bruire avec la ecclise de son sang, avec la montée des sœurs immémoriales dans l'arbre des aïeux qui ombrage encore la maison de sa vie."

Ary hoy i Pierre Camo so amin' ilay tononkira mampangorakoraka

nomeny anarana hoe *La plainte des morts :*
Ah ! qui fera revivre autour des froides pierres
Les chères voix, etc.

Obatrohatra avokoa izany, ary tsy misy sahiko tohinina na ovâna amin' ny teny nanoratana azy. Obatrohatra mitaona antsika hanary ity solon-tarehy entin' ny tononkirantsika ankehitriny, mba hisehoan' izay tena antsika.

J.J. RABEARILO.
INDRAIM-BAVA.— Fanontahiana goaibe ity atrangan' ny mpanoratra ity, mendrika tokoa bosainin' ny tia literatiora rehetra, ary soa bantononkira malagasy, mampitosaka ny fo malagasy, mampirindra ny teny malagasy ? Izao fomba fandahatra vazaha ampizorana azy izao ve sahaza azy, mifanaraka tsara amin' ny lâlana nahariana, ny votoatin' ny toetry ny fo aman-tsaina sy ny teny malagasy ? Ary koa : ny lâlana nomban' ny ntaolo amin' ny tononkirany mbamin' ny hainteniny—izay lâlana hoatra nynatoro-Nanahary azy : mahafatrano ve, azo androsoata sy ampandrososana ny hevitra sy ny teny malagasy ? Hahafinaritra loatra ny famoaboasana izany rehetra izany, arahina ohatra.—Ny any andafy aza misy mirotsaka mihadihady ny amin' ny vers libres.—Ny T.F.F.